

เศรษฐกิจพอเพียง : รากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

Sufficiency Economy as the Foundation of Sustainable Development

สุนทร สุนทวิง*

บทคัดย่อ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและรัฐ ทั้งในมิติการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เน้นเรื่องความบรรสานสอดคล้องกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างกาย ใจกับสิ่งแวดล้อม สารสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงจึงอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงอาศัยกันและกัน โดยต่างเป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวพันกันและกัน ซึ่งจะสร้างสรรค์ความยั่งยืน ความผสมกลมกลืน และสร้างดุลยภาพแห่งชีวิตของบุคคลทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา การพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่บูรณาการชีวิต และทุกภาคส่วนของสังคม เชื่อมโยงเข้ากับสิ่งแวดล้อม

Abstract

Sufficiency Economy is a philosophy bestowed by His Majesty the King to his subjects through royal remarks on many occasions over the past three decades. The philosophy provides guidance on appropriate conduct covering numerous aspects of life. After the economic crisis in 1997, His Majesty the King reiterated and expanded on the sufficiency economy in remarks made in December 1997 and 1998. The philosophy points the way for recovery that will lead to a more resilient and sustainable economy, better able to meet the challenges arising from globalization and other changes. Sufficiency Economy is a philosophy that stresses the middle path as an overriding principle for appropriate conduct by the populace at all levels. This applies to conduct starting from the level of the families, communities, as well as the level of nation in development and administration so as to modernize in line with the forces of globalization. The essence of Sufficiency Economy is the integration the body of knowledge, which based on the belief that all things are related as cause and effect. The principle of the Sufficiency Economy will create a balance between body, mind, society and nature. It will lead to integration to make the sustainable and stable solution for man, society, and nature. Development proposed by His Majesty the King is thus holistic, with integration between individual and all aspects of social structure and connection with environment.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสำนักวิชาการศึกษาทั่วไป และหัวหน้าหมวดวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

อารยธรรม

รุ่งอรุณ
แห่งความเจริญ
ความเจริญก้าว
ซึ่งได้เข้ามามีบท
ผลแห่งความเจริญ
ไม่เพียงแต่จะทำ
เป็นอยู่ในทางค้า
การต่างๆ ได้อยู่
เท่านั้น หากแต่ใ
ความจริงในหลา
ให้กับมนุษย์ต่อไป
ศักยภาพแห่งคว
เทคโนโลยีในปัจจุบัน
ลึกลับของโลกและ

“สำหรับศ
ของโลกเสร็จสิ้นแ
กำหนดหลายสิ่ง
อุปนิสัยในภายหล
ของตัวเองอย่างเ
ต้นศตวรรษที่ 22
ร่างกายได้ด้วยคอ
จะพูดว่า เราจะม
มีเรื่องนรมิตชีวิต
ครึ่งคนครึ่งสัตว์ เ
[แก้วหน้าหม้อ]
มนุษย์พันทางได้”

ในศตวรรษ
และเทคโนโลยีได้
อย่างยิ่งบทบาท
อิเล็กทรอนิกส์ ที่
ตัวอะตอม (Ato

จรรยาบรรณรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

รุ่งอรุณของศตวรรษที่ 21 ได้ทอแสงเงินแสงทองแห่งความเจริญก้าวหน้าของมวลมนุษย์ โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของมนุษย์แทบทุกด้าน ผลแห่งความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาดังกล่าวนั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้มนุษย์มีความพร้อมพร้อมและความ เป็นอยู่ในทางด้านเศรษฐกิจที่ดี ทำให้สามารถกระทำการต่างๆ ได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เท่านั้น หากแต่ได้ทำให้ความฝันของมนุษย์กลายเป็นความจริงในหลายๆ เรื่อง พร้อมๆ กับได้สร้างความฝันให้กับมนุษย์ต่อไปอย่างไม่สิ้นสุดอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะศักยภาพแห่งความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันที่นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่า ได้ไขความ ลึกลับของโลกและธรรมชาติเสร็จสิ้นแล้ว

"สำหรับศตวรรษนี้ วิทยาศาสตร์ได้ไขความลึกลับ ของโลกเสร็จสิ้นแล้ว... ภายใน 20 ปีนี้ เราจะสามารถ กำหนดหลายสิ่งต่อไปนี้ อาทิ สีผม ตา ขนาดและ อุณหภูมิในกายหน้าของลูก พ่อแม่จะพยายามใช้โอกาส ของตัวเองอย่างเต็มที่... ช่วงปลายศตวรรษที่ 21 หรือ ต้นศตวรรษที่ 22 เราจะสามารถควบคุมการทำงานของร่างกายได้ด้วยคอมพิวเตอร์และพันธุกรรมอย่างแน่นอน จะพูดว่า เรามีพลังอมตะก็ไม่ผิดนัก ในทิวทัศน์กรีก มีเรื่องนิรมิตชีวิตให้กับสิ่งไม่มีชีวิตและกำเนิดมนุษย์ ครั้งคนครึ่งสัตว์ เช่น ตัวเซนเทอร์ (ตัวเป็นม้า หัวเป็นคน แก้วหน้าม้า) ในปลายศตวรรษที่ 21 เราจะสร้าง มนุษย์พันทางได้" (Michio Kaku, 2542 : 6)

ในศตวรรษใหม่นี้ จึงปรากฏว่า วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของเทคโนโลยีทาง ด้านชีววิทยาและ อิเล็กทรอนิกส์ ที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์สามารถที่จะแยก ตัวอะตอม (Atom) และถอดรหัสดีเอ็นเอ (DNA)

ซึ่งเป็นตัวถ่ายทอดทางพันธุกรรม ซึ่งนำไปสู่ความหวัง และความเชื่อที่ว่า จะสามารถแก้ปัญหาในโลกนี้ได้ หลายอย่าง ทั้งปัญหาความขาดแคลนอาหาร พลังงาน ตลอดจนสามารถที่จะดัดแปลง ปรับปรุงพืชและสัตว์ พันธุ์ต่างๆ รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์ชีวิต พืชพันธุ์ชนิด ใหม่ๆ ได้ตามที่ต้องการ นอกจากนี้ ก็ยังสามารถที่จะ พัฒนาหุ่นยนต์ที่มีศักยภาพที่ใกล้เคียงกับมนุษย์และ จะมีกระบวนการ ในการใช้หุ่นยนต์ในการกิจต่างๆ มากยิ่งขึ้น หุ่นยนต์ในศตวรรษใหม่นี้จึงไม่เพียงแต่จะมีคุณภาพและประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้นเท่านั้น หากแต่ต้นทุนการผลิตยังจะต่ำลงอีกด้วย (รังสรรค์ ธาระพรพันธ์, 2542 : 38) และเมื่อนำเอาเทคโนโลยี ชนิดต่างๆ ในโลกยุคใหม่นี้มารวมตัวกันและผสมผสาน ในรูปแบบต่างๆ แล้ว ก็จะเป็นเทคโนโลยีในรูปแบบ ต่างๆ นานา นำไปสู่การคิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ และการบริการที่มนุษย์ในปัจจุบันไม่อาจจินตนาการ ได้ (John Naisbitt, 1994 : 272-273) และจะนำไปสู่ การปฏิวัติยุคสมัยของมนุษย์

นอกจากนี้ ในทางสังคม ภาพรวมของสังคมมี การเคลื่อนตัวจากการเป็นรัฐชาติ (Nation State) มาเป็นรัฐขนาดใหญ่ในลักษณะการรวมตัวกันของรัฐใน ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค หรือ การรวมตัวกันตามเผ่าพันธุ์มากยิ่งขึ้น ชุมชนโลกยุคใหม่ จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะไม่ถูกจำกัดด้วยพื้นที่ ภาษา เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน แต่เป็นชุมชนที่เกิดจากเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยความสนใจ รสนิยม ตลอดจนประเด็น ความคิด และปัญหาต่างๆ ร่วมกัน โลกทั้งโลกจึงกลายเป็นหมู่บ้านโลก (Global Village) ไปในที่สุด

ในทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนไป สู่ความเป็นเศรษฐกิจแบบหนึ่งเดียว (Single Economy) มีการหลอมตัวเข้าด้วยกันของเศรษฐกิจภูมิประเทศต่างๆ

เป็นเศรษฐกิจโลก(Global Economy) ที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกทำการค้าระหว่างกันและกันอย่างเสรี และมีการพัฒนาการผลิตอยู่บนฐานแห่งความรู้ โดยไม่มีขีดจำกัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ อาหารหรือวัตถุดิบอื่นใด ซึ่งสามารถผลิตได้ตามความต้องการ เศรษฐกิจในยุคใหม่นี้จึงมีความสำคัญเหนือกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองและกลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ครอบงำการเมืองทั้งการเมืองภายในประเทศและการเมืองระหว่างประเทศด้วย

ผลแห่งการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาเพียงบางส่วนนี้ เป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน เพราะมนุษย์ในปัจจุบันส่วนใหญ่ออกอยู่ในกระแสแห่งความเจริญดังกล่าว อย่างไรก็ตามคงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า ผลจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้โลกกำลังประสบกับภาวะวิกฤติในด้านต่างๆ อย่างมากมายชนิดที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเช่นกัน จนอาจนำไปสู่การล่มสลายของโลกทั้งนี้เพราะวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ล้วนแต่ดำเนินไปสู่วิกฤตแก่มวลมนุษย์ทั้งสิ้น

ปรากฏการณ์ที่มนุษย์ต้องเผชิญในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ทั้งที่เป็นโรคเก่าแต่กลับมาใหม่ ที่รักษายากกว่าเดิม โรคเก่าที่ยังไม่สามารถรักษาได้อย่างเช่นโรคเอดส์ โรคใหม่ที่ทำลายมวลมนุษย์ คือโรคไข้หวัดนก ภัยพิบัติจากธรรมชาติที่รุนแรง ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม สภาวะโลกร้อน (global warming) ความแห้งแล้ง เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ รวมลงใน 3 ประเด็น (พระธรรมปิฎก 2541 : 72-73) คือ

1. population โดยเฉพาะปัญหาประชากรมากที่ละ้นโลก (overpopulation)
2. depletion การร่อยหรอสูญสิ้นไปของทรัพยากร
3. pollution มลภาวะของเสีย

ทั้งสามปัจจัยดังกล่าวนี้ เป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่ปัญหาในปัจจุบัน เพราะการที่มีประชากรมาก ทำให้เกิดการบริโภค ทรัพยากรที่มากขึ้น และการบริโภคที่มากขึ้น ทำให้มีการทำลายธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้ธรรมชาติร่อยหรอ และการบริโภคมากก็ก่อให้เกิดมลภาวะ คือการระบายของเสียแก่โลก ลักษณะของปัจจัยทั้งสามประการดังกล่าว จึงเป็นวงจรแห่งปัญหา ผลกระทบจึงเกิดขึ้นทั้งแก่มนุษย์ สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

หากจะพิจารณาถึงรากฐานแห่งการพัฒนา และความเจริญก้าวหน้า จะพบว่า มีรากฐานมาจากการพัฒนาตามแบบอย่างตะวันตก หรืออาจจะกล่าวให้ชัดเจนก็คือ การที่ประเทศต่างๆ ได้พัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยตามแนวทางของประเทศตะวันตก (westernization) ที่วางรากฐานอยู่บนการเร่งรัด ความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งได้เข้ามาครอบงำการวางนโยบายของประเทศในโลกที่สาม รวมทั้งประเทศไทยด้วยความพยายามในการแก้ไข้ปัญหาของประเทศต่างๆ จึงเป็นไปตามแนวทางของตะวันตกด้วย นั่นคือการอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เหมือนกับว่า วิทยาศาสตร์นั้นต้องเรียนผูก และเรียนแก้ในตัวเองเสร็จ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาให้ดี จะเห็นได้ว่า ต้นเหตุที่แท้จริงของปัญหาการพัฒนาในปัจจุบันนั้น มาจากทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนมนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และทัศนคตินี้ได้นำไปสู่การปฏิบัติ การต่อสิ่งอื่นๆ ตามพื้นฐานทางด้านความรู้และทัศนคติที่มีต่อสิ่งอื่นๆ ดังกล่าวนั้นเป็นสำคัญ (เนื่องน้อย บุญเนตร, 2537 : 2) ซึ่งในที่นี้คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ หรือทัศนะแม่บท (Paradigm)(Capra, 2539 : 25) อันเป็นความคิดหรือทัศนะพื้นฐานของมนุษย์ที่มีต่อชีวิตและโลก อันเป็นรากฐานแห่งการดำเนินชีวิต

ทั้งหมดของมนุษย์ตะวันตกนั้น ก็คือความเจริญเติบโตของธรรมชาติและอุตสาหกรรม และไขความลับของภาวะดังกล่าวจึงกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าอารยธรรมที่ผ่านการพัฒนาที่ไม่ประวัติศาสตร์ประวัติศาสตร์

สถานภาพ ทำให้มีการแสวงสู่การพัฒนาที่จะความหมายของพระธรรมปิฎก(

"การพัฒต้องการของปัจเจกบุคคลต้องประนีในการที่จะสนอง

"การพัฒต้องการของปร

ทรัพยากร ซึ่งจะ
ในขณะ
วิกฤตการณ์ในค
5 ทศวรรษที่ผ่าน
เศรษฐกิจไป
โดยเฉพาะอย่าง
และสังคมแห่งชา
เติบโตทางเศรษ
เศรษฐกิจดี สังค

ทั้งหมดของมนุษยชาติ ซึ่งกระบวนการทัศน์ตามแบบอย่างตะวันตกนั้น ก็คือ กระบวนการทัศน์แบบอุตสาหกรรม ที่เน้นความเจริญเติบโตทางด้านวัตถุและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ มมองธรรมชาติและมนุษย์เป็นเพียงเครื่องจักรกลในโรงงานอุตสาหกรรม และมองว่ามนุษย์เป็นผู้ค้นพบและสามารถไขความลับของธรรมชาติได้อย่างหมดลึ้นดังกล่าวมาภาวะดังกล่าวจึงนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนเป็นอย่างยิ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ "ความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมที่ผ่านมาทั้งหมดตลอดยุคสมัยใหม่ เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน" (พระธรรมปิฎก 2541 : 2) ประวัติศาสตร์แห่งอารยธรรมที่ผ่านมา จึงเป็นประวัติศาสตร์แห่งการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

สถานการณ์ที่เผชิญหน้ามนุษยชาติในปัจจุบัน ทำให้มีการแสวงหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการนิยามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในแนวทางต่างๆ ดังที่พระธรรมปิฎก (2541 : 64-70) ได้ยกมาแสดงไว้เช่น

"การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขาเอง"

"การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ นโยบายที่สนองความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน โดยไม่ต้องทำลายทรัพยากร ซึ่งจะเป็นที่ต้องการในอนาคต"

ในขณะที่สังคมโลกกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ในด้านต่างๆ นั้น ในสังคมไทยเอง ในช่วง 4-5 ทศวรรษที่ผ่านมา ก็มีการเร่งรัดและพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจไป ตามแนวโน้มของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-7 ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยความเชื่อว่า เมื่อเศรษฐกิจดี สังคมก็จะไม่มีปัญหา การพัฒนาที่ยั่งยืน

ซึ่งผลแห่งการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าว ได้ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานต่อวิถีชีวิตของคนไทยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางด้านเศรษฐกิจ ที่ตัวเลขความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกัน สังคมไทยก็ต้องประสบกับปัญหาทางสังคมมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังกล่าวที่พูดถึงสภาพการณ์ที่ชัดเจนว่า "ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา" (modernization without development) ยิ่งในยุคปัจจุบันที่โลกกว้างไกลไร้พรมแดนจนกลายเป็นชุมชน หรือเหมือนเป็นหมู่บ้านอันเดียวกัน แทนที่ผู้คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันด้วยดีด้วยความสงบเรียบร้อยและปกติสุข แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปกลับปรากฏในทางตรงกันข้าม และดูจะรุนแรงกว่าเดิมด้วยซ้ำไป ผู้คนในยุคใหม่ยังมีจิตใจที่คับแคบ ต่างฝ่ายต่างแบ่งแยกและแก่งแย่งกันมากขึ้น แต่ละฝ่ายต่างมุ่งหาผลประโยชน์ให้แก่ตนและพรรคพวก มุ่งรักษาและเสริมอำนาจความยิ่งใหญ่ของตน ทะเลาะวิวาทกันและทำร้ายกันอย่างรุนแรงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ ทำให้เกิดสิ่งๆ ที่เรียกว่า "โลกสากล แต่คนยิ่งสาครรจ์" (พระธรรมปิฎก, 2541 : 23) ภาวะวิกฤติเหล่านี้ได้รับการศึกษาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขจากหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

ลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง

ตลอดระยะเวลายาวนานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงครองราชย์ พระองค์ได้ทรงพระราชทานหลักการและแนวทางในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด จนอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีผู้ใดที่ทรงความรู้ความเข้าใจสังคมไทยได้มากเท่ากับพระองค์ พระองค์จึงทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เฝ้าติดตามสังคมไทยตลอดมาอย่างไม่เปลี่ยนแปลง (Roger 2001 :137-165)

ดังจะเห็นได้ว่า เฉพาะข้อมูลตั้งแต่ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525-2546 มีจำนวน 3,298 โครงการ ครอบคลุมทั้ง การเกษตร สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข ส่งเสริมอาชีพ พัฒนาแหล่งน้ำ คมนาคมสื่อสาร และสวัสดิการสังคม เป็นต้น (<http://www.rdpb.go.th/main.asp>) ล้วนเป็นโครงการที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้ทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น พื้นฐานในการพัฒนาประเทศ

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด และ ทรงเน้นย้ำมากเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 ดังที่พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามี เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อิ่มชู้ตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง... ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัว จะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้น มันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความ พอเพียงพอสมควร” (พระราชดำรัสฯ 2540 : 47)

ในท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจและปัญหาของ สังคมไทยที่เพิ่มมากขึ้นนั้น ทำให้พระราชดำรัสเกี่ยวกับ **“เศรษฐกิจพอเพียง”** ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น และ ได้รับการศึกษาวิเคราะห์อย่างกว้างขวางในฐานะแนวทาง ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของสังคมไทย รวมทั้ง เป็นแนวทางการแก้ไขวิกฤตการณ์ของประเทศ เพื่อให้ รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ นอกจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียง ยังเป็นปรัชญาชี้ถึงแนว การดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ

ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน **“ทางสายกลาง”** โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อ ให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถ อิ่มชู้ตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้าง พื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัว ให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่ทุเท สร้าง ความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทาง เศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้ (สำนักงาน คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ, 2547)

เศรษฐกิจพอเพียง จึงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความ ระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการ วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มี ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงขยายความ คำว่า **“พอเพียง”** เพิ่มเติมต่อไปว่า หมายถึง **“พอมีพอกิน”**

...พอ
ถ้าแต่ละคน
พอมีพอกิน
...ป
นี่อิสระ ไม่
ทำเศรษฐกิจ
พอเพียงนี้ก็
ไม่หุหุหุหุก็ได
และ
Self-Suffici
...Se
มีพอที่จะใช้
เป็นไปตามที่
...ค
เรื่องของ
ผู้ประกอบอา
บริษัทต่างๆ
พอเพียงไป
“แต่
นี่อีก คือ คำ
ถ้าพอใจในค
ความโลกนี้
มีความคิด
หมายความว่า
คนเราก็อยู่เป
อันที่
ได้พระราชทาน
มาตั้งแต่เริ่ม
หลักการนี้
ซึ่งเน้นการ
เมื่อปลูกข้าว

“...พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียง นั้นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...”

“...ประเทศไทยสมัยก่อนนี้ พอมีพอกิน มาสมัยนี้ อีสาระ ไม่มีพอมีพอกิน จึงจะต้องเป็นนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ...” (พระราชดำรัสฯ, 2541 : 11)

และได้ทรงเปรียบเทียบคำว่าพอเพียง กับคำว่า Self-Sufficiency ว่า

“...Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไป ขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง... เป็นไปตามที่เค้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง”

“...คนส่วนหมกมักเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของ เกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้ที่จริงผู้ประกอบการอื่น เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และพนักงานบริษัทต่างๆ สามารถนำแนวพระราชดำรัส เศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้...”

“แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอ แค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีความโลกน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข” (พระราชดำรัสฯ, 2541 : 10)

อันที่จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มาตั้งแต่เริ่มงานพัฒนาเมื่อ 50 ปีที่แล้ว และทรงยึดมั่นหลักการนี้มาโดยตลอด โดยเฉพาะด้านการเกษตร ซึ่งเน้นการ ผลิตสินค้า เพื่อส่งออกเป็นเชิงพาณิชย์ คือ เมื่อปลูกข้าวก็นำไปขาย และก็นำเงินไปซื้อข้าว เมื่อเงิน

หมดก็จะไปกู้ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอดจนกระทั่ง ชาวคนไทยตกอยู่ในภาวะหนี้สิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงปัญหาด้านนี้ จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎร ทั้งนี้พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2517 ว่า

“คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทย ล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงาน ตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทย อยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (พระราชดำรัสฯ, 2517 : 13)

พระราชดำรัสนี้ จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” นับตั้งแต่อดีตกาล แม้กระทั่งโครงการแรกๆ แถวจังหวัดเพชรบุรี ก็ทรงกำชับหน่วยราชการมิให้นำเครื่องมือกลหนักเข้าไปทำงาน รับสั่งว่า หากนำเข้าไปเร็วนัก ชาวบ้านจะละทิ้งจอบ เสียม และในอนาคตจะช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งก็เป็นจริงในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 พระองค์ได้ทรงคิดค้นวิธีการที่จะช่วยเหลือราษฎรด้านการเกษตร จึงได้ทรงคิด “ทฤษฎีใหม่” ขึ้น โดยทรงเริ่มโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการทำการเกษตร ให้แก่ราษฎร ในการจัดการด้านที่ดินและแหล่งน้ำ โดยถือครองจากการประมาณการถัวเฉลี่ยครอบครัวละประมาณ 10-15 ไร่ ให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยให้แบ่งพื้นที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในลักษณะสัดส่วน 30:30:30:10 (มนูญ มุกประดิษฐ์, 2544 : 112) คือ

- ส่วนที่หนึ่ง 30% ชุดสระเพื่อเก็บกักน้ำใน
ฤดูฝน เสมือนอ่างขนาดใหญ่
- ส่วนที่สอง 30% ใช้สำหรับทำนาปลูกข้าว
- ส่วนที่สาม 30% ทำแปลงปลูกพืชไร่พืชสวน
ผสม ปลูกผักสวนครัวไว้
บริโภค หรือเหลือขายเป็น
รายได้เสริม
- ส่วนที่สี่ 10% ที่อยู่อาศัย

ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติม
แนวพระราชดำริมาโดยตลอด เพื่อให้เกษตรกรซึ่งเป็น
คนส่วนใหญ่ของประเทศมีความแข็งแรงพอ ก่อนที่จะ
ไปผลิตเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ โดยยึดหลักการ
“ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์, 2544 :
61)

ขั้นที่ 1 ให้มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้
บนพื้นฐานของความประหยัดและขจัดการใช้จ่าย เน้น
การผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภค
ในครัวเรือนเป็นอันดับแรก โดยมีหลักสำคัญคือ การลด
ค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง

ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อการผลิต
การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา
การพัฒนาสังคม ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มของ
ชาวบ้านในรูปแบบที่หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตร
แบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำ
ธุรกิจค้าขาย การท่องเที่ยวในระดับชุมชน

ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยาย
กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสาน
ความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน
และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต
การจัดการและข่าวสารข้อมูล

จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนว
พระราชดำรินั้น เป็นการพัฒนาย่างมีขั้นตอน และ
กระบวนการ ซึ่งประชาชนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา
ได้ แม้ในภาคอุตสาหกรรม ก็สามารถนำ “**เศรษฐกิจ
พอเพียง**” มาประยุกต์ใช้ได้ (อภิชัย พันธเสน, สวัสดิ์
เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดชปัญญา, 2546) คือ
เน้นการผลิตด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และไม่ควรรทำ
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกินไป เพราะหากทำอุตสาหกรรม
ขนาดใหญ่ ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบและเทคโนโลยี
จากต่างประเทศ เพื่อนำมาผลิตสินค้า เราต้องคำนึงถึง
สิ่งที่มีอยู่ในประเทศก่อน จึงจะทำให้ประเทศไม่ต้องพึ่งพิง
ต่างชาติอย่างเช่นปัจจุบัน ดังนั้นจะต้องช่วยเหลือประเทศ
ให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้เป็นผู้จุดประกายระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจะ
เป็นการช่วยลด ปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบ และชิ้นส่วน
ที่เรานำมาใช้ในการผลิตให้เป็นลักษณะพึ่งพา ซึ่งมีมาแล้ว
เกือบ 20 ปี แต่ทุกคนมองข้ามประเด็นนี้ไป ตลอดจน
ได้รับผลจากภายนอกประเทศทำให้ประชาชนหลงลืม
และมึนเมาอยู่กับการเป็นนักบริโภคนิยม รับเอาของ
ต่างชาติเข้ามาอย่างไม่รู้ตัว และรวดเร็วจนทำให้
เศรษฐกิจของไทยตกต่ำ

แนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง
จึงมิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียง
เท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งที่อยู่ใน
ในเมืองและอยู่ในชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงาน
อุตสาหกรรมและบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะ
ต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อของงาน
โดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะ
กู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่กู้มาลงทุนจนเกิน
ตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ เมื่อภาวะของเงินผันผวน
ประชาชนก็จะต้องไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัว สำหรับ
เกษตรกรนั้นก็ทำไร่ทำนา ปลูกพืชแบบผสมผสานในที่

แห่งแล้ง
พอประ
หรือเครี
ถือว่าปร
แนวพระ

msysr

จากภาย
แต่ก็เป็น
ทุกมิติเข
ไปที่แก่
ที่จะต้อง
มนุษย์เ
ในการอ
ลักษณะ
พัฒนาที่
มนุษย์
เทคโนโลยี
ปฏิภ (25

พัฒนาแ
ส่วนร่วม
ธรรมชาติ
ยิ่งขึ้นไป
ที่เป็นส่ว
เกือบกล
ที่มีสภ
ยิ่งขึ้น”

จึงเห็นได้
ยั่งยืน เ

แท้จริงตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ได้สำเร็จ หากไม่มีความพอประมาณในใจตน นึกแต่จะซื้อรถปิกอัพคันใหม่ หรือเรื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ อยู่ร่ำไป ก็ยอมไม่ถือว่าประพฤติดตนอยู่ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อการพัฒนากันที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง แม้จะเป็นเศรษฐกิจที่เห็นจากภายในของส่วนบุคคลออกไปยังชุมชนและสังคม แต่ก็เป็ทฤษฎีที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงในทุกมิติเข้าด้วยกัน กล่าวคือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นไปที่แก่นกลางของการพัฒนา คือ จิตใจของมนุษย์ที่จะต้องมีความพอเพียงในด้านต่างๆ ในขณะที่เดียวกันมนุษย์เองก็จะต้องมีพฤติกรรมที่ดีงามและถูกต้องในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นแนวคิดที่เน้นในเรื่องของมนุษย์ ซึ่งรวมทั้งระบบเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ธรรมชาติแวดล้อม และสังคม ดังที่พระธรรมปิฎก (2541 : 184) ได้แสดงไว้ว่า

“ระบบความสัมพันธ์ที่ถูกต้องของมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว คือ การยอมรับความจริงว่า มนุษย์เป็นส่วนร่วมอยู่ในระบบการดำรงอยู่และความสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์จึงพัฒนาตนให้มีความสามารถมากยิ่งขึ้นไป ในการที่จะช่วยให้มนุษย์และสัตว์สิ่งทั้งหลายที่เป็นส่วนร่วมในธรรมชาตินั้น เอื้ออำนวยประโยชน์เกื้อกูลแก่กัน มีการเบียดเบียนกันน้อยลงๆ ภายในโลกที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเป็นอยู่อย่างผาสุกยิ่งขึ้น”

เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จึงเห็นได้ว่า เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเน้นการพัฒนาที่เป็นไปอย่างสมดุลระหว่าง

มนุษย์ ธรรมชาติแวดล้อม และสังคม โดยในแต่ละส่วนนั้น ก็จะพัฒนาไปทีละขั้นทีละตอน คือ ความพอเพียงไม่มุ่งเน้นที่ความฟุ่มเฟือย ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเบียดเบียนกันเองระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม แนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นในการพัฒนามนุษย์โดยตรง โดยมุ่งไปที่จิตใจของมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะผู้ที่จะไปทำการต่างๆ ทั้งต่อมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อมนั้น ก็คือ ตัวมนุษย์นั่นเอง

นอกจากนี้แล้ว ศาสตราจารย์ชยอนันต์ สมุทวนิช (2541 : 9-22) ได้ศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยศึกษาพบว่า เป็นทฤษฎีใหม่ ที่เป็นทั้งหลักการและวิธีการที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิด 9 ประการ หรือเรียกว่า “นพลักษณ์ของทฤษฎีใหม่” คือ

1. เป็นแนวคิดที่มีความหลากหลาย (Multiple; Diverse) ก้าวพ้นแพดานความคิดแบบตะวันตกที่กำลังครอบงำทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนาในปัจจุบัน กล่าวคือ ความคิดแบบตะวันตกมีลักษณะเป็นเอกนิยม ทวินิยม แต่พระราชดำริเป็นทฤษฎีใหม่ที่มีลักษณะเป็นพหุนิยม ที่ก่อปรด้วยความหลากหลายทางด้านวิธีการคิด และวิธีการปฏิบัติ อันสอดคล้องกับความหลากหลายของธรรมชาติ

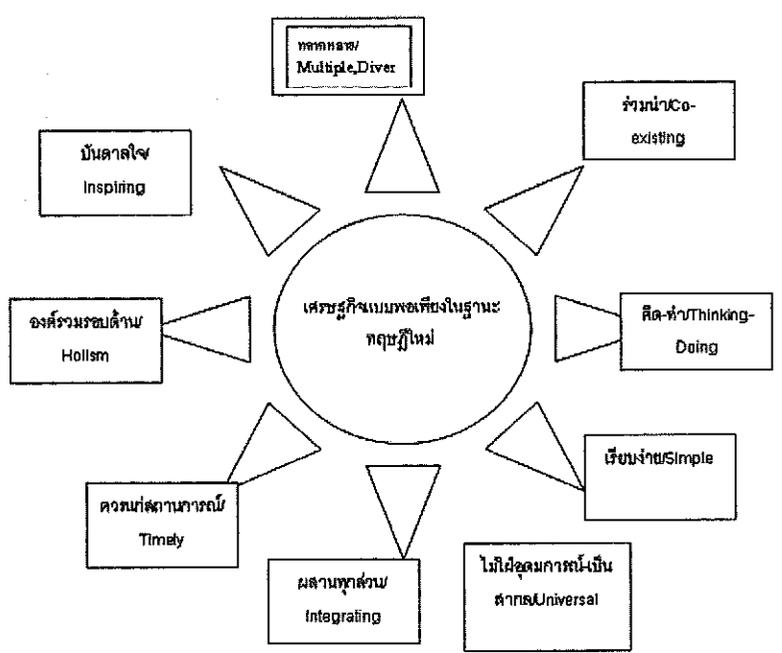
2. เป็นแนวคิดที่ร่วมนำ (Co-existing) ก้าวพ้นแพดานความคิดแบบวิภาษวิธี (dialectical) ที่เน้นการต่อสู้และขัดแย้งกันระหว่างความแตกต่างของพลังต่างๆ หรือการครอบงำที่ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาอาศัยคนส่วนน้อย การพึ่งพาจึงเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และจำต้องปลดเปลื้องออกไป พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้หันมาเน้นการยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรแบบพึ่งตนเอง สามารถดำรงอยู่ร่วมกับการผลิตทางเกษตร

อุตสาหกรรม โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเกษตรแบบพอเพียง ไปเป็นการผลิตรูปแบบอื่น แต่ระบบต่างๆ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างพึ่งพิงอาศัยกันและกัน (interdependence) อย่างมีดุลยภาพ ไม่ครอบงำกันและกัน แต่เพิ่มพลังให้กัน

3. เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติได้ ทำให้เห็นจริงได้ (Thinking-Doing) จึงเป็นทฤษฎีที่มีใช้เพียงแนวความคิด ที่ปฏิบัติไม่ได้
4. เป็นทฤษฎีที่มีความง่าย (Simple) ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจได้ง่าย ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้
5. เป็นทฤษฎีที่ผสมผสานทุกส่วนเข้าด้วยกัน (Integrating) เกิดจากการนำเอาประสบการณ์ของไทย และลักษณะสภาพแวดล้อม ลมฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ฯลฯ และปัจจัยอื่นๆ มารวมกันเข้าจนกลายเป็นทฤษฎีใหม่ที่ครอบคลุมมิติต่างๆ ทั้งในแง่กาลเทศะ กว้าง และลึก

6. เป็นแนวคิดที่สมสมัยและเหมาะสมกับโอกาสในการนำไปใช้ (Timely)
7. เป็นแนวคิดที่แฝงไว้ซึ่งปรัชญาในการดำรงชีพ และดำรงชาติ มีลักษณะเป็นทฤษฎีแบบองค์รวม (Holistic Theory) มีใช้เป็นเพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจหรือด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ
8. เป็นแนวคิดที่มีบันดาลใจ (Inspiring) มีพลังในการกระตุ้นให้ผู้ยากไร้มีพลัง เข้าใจถึงความเป็นจริง สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้
9. เป็นแนวคิดที่ไม่ใ้ลู่ตามการณ์ (Universal) ปลอดภัยจากการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์อื่นๆ จึงเป็นทฤษฎีที่เป็นสากล สามารถนำไปใช้ได้โดยปราศจากเงื่อนไขทางการเมือง

มติดังกล่าวนี้ สามารถสรุปได้ด้วยรูปภาพที่ 1 ดังนี้

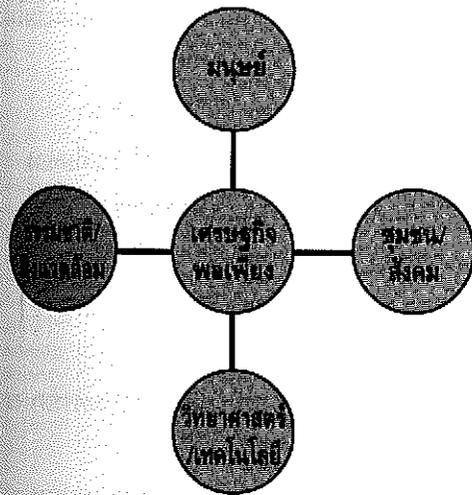

รูปที่ 1 นพลักษณะของทฤษฎีใหม่ (ดัดแปลงจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541 : 21-22)

เศรษฐกิจหลักจริยศาสตร์และสังคมไทยเข้าด้วยกันไม่ทางด้านมนุษย์และครอบครัวจิตใจที่มีความดีและชุมชน กายที่ยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจแวดล้อมมนุษย์สอดคล้องปัญหา, 2541 : 69 ในมิติต่างๆ เข้า

รูปที่ 2 เศรษฐกิจที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียงทางสายกลาง เศรษฐกิจให้ประชาชนดำรงความดีสุข โดยมี

เศรษฐกิจแบบพอเพียง จึงเป็นปรัชญาและหลักจริยศาสตร์พื้นฐานที่สำคัญ ในการพัฒนาคนไทย และสังคมไทย โดยบูรณาการองค์ความรู้ในมิติต่างๆ เข้าด้วยกัน ไม่ละเลยมิติใดมิติหนึ่ง ครอบคลุมมิติทั้งทางด้านมนุษย์ ธรรมชาติแวดล้อม ชุมชน และสังคม และครอบคลุมมิติทั้งทางด้านพฤติกรรมที่พอเพียง จิตใจที่มีความสุข และความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติ และชุมชน การพัฒนาตามแนวนี้จึงเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่บูรณาการธรรมชาติแวดล้อมกับเศรษฐกิจ โดยให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก, 2541 : 69) ลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ในมิติต่างๆ เข้าด้วยกัน แสดงให้เห็นชัดดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง :

ทางสายกลางของสังคมไทย

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ประชาชนดำเนินตามวิถีแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ กานทีสุข โดยมีธรรมชาติเป็นเครื่องกำกับ และใจตนเป็น

ที่สำคัญ ซึ่งที่พระองค์ทรงรับสั่งมานั้น แท้ที่จริง คือ วิถีชีวิตไทยนั่นเอง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตไทยที่ยึดเส้นทางสายกลางของความพอดีตามหลักพุทธธรรม

ในไทยเรามีกระแสเศรษฐศาสตร์ทางเลือกรับรู้แพร่หลายมานานมากแล้ว ทั้งเรื่องเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ เศรษฐศาสตร์ในแนวสีเขียวที่เน้นความยั่งยืน เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจพึ่งตนเอง เศรษฐกิจชุมชน การมีอาชีพที่อยู่นอกกระแสตลาดอย่าง เกษตรยั่งยืน เกษตรผสมผสาน แต่ก็อยู่ในลักษณะกระจัดกระจายไม่ได้รับการยอมรับมากนัก จนกระทั่งในหลวงผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยโดยตรงมาอย่างยาวนาน ได้ทรงสรุปประสบการณ์ดังกล่าวออกมาเป็นพระราชดำรัสเกี่ยวกับ **“เศรษฐกิจพอเพียง”** ซึ่งถือเป็น “เป็นเศรษฐศาสตร์ที่มีคุณธรรมกำกับ (moral economy)” (มัญญ มุกประดิษฐ์, 2544 : 193) จึงได้จุดกระแสให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวาง บรรจู่อยู่ในแผนงานของราชการในหลายหน่วยงาน และได้รับการผลักดันอย่างจริงจัง เช่น การบรรจุเป็นสาระและทิศทางสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9-10 เป็นต้น

การพัฒนาสังคมไทยเพื่อก้าวไปสู่ความยั่งยืน โดยสามารถที่จะยังคงศักยภาพในการแข่งขันไว้ได้ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ทิ้งรากฐานของสังคม คือ ความมีดุลยภาพกับภาคส่วนต่างๆ ในสังคมไทย ซึ่งก็คือ การเชื่อมโยงทั้งมิติแห่งมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ เข้าด้วยกัน โดยยึดแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียงนี้เป็นหลัก จึงเป็นทางสายกลางแห่งการพัฒนาสังคมไทยที่สำคัญ

บทสรุป

ในท่ามกลางการแข่งขันทางด้านการพัฒนาทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเศรษฐกิจที่ดำเนินไปอย่างรุนแรงและไร้ขอบขอบในทุกวันนี้ แม้จะนำหลายๆ

ประเทศไปสู่ความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังไม่มีประเทศใดประสบความสำเร็จเลย ก็คือความสำเร็จโดยสมบูรณ์ ที่มีลักษณะที่เรียกว่า “เศรษฐกิจที่ดี สังคมไม่มีปัญหา การพัฒนาที่ยั่งยืน” ตรงกันข้าม จะพบเห็นโดยทั่วไปในปัจจุบันนี้ว่า ยิ่งประเทศไทยประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจสูง ก็ยิ่งประสบกับปัญหาทางด้านสังคมเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเริ่มจากตนเอง โดยการพัฒนาจิตใจ สิ่งแวดล้อมในบ้าน สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และ

สิ่งแวดล้อมในสังคม โดยให้ความรู้ความเข้าใจ การอบรมให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุของปัญหา และผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความรอบรู้ รู้ว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ มีจิตสำนึกเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน การพัฒนาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน

สุเมธ ตันติเว
สุนทร กุลวัฒน์
อภิชัย พันธเส
พิมพ์
อภิชัย พันธเส
กับอุต
Kershaw, Ro
and N
Kaku, Michi
Naisbitt, Joh

บรรณานุกรม

- คาปรา, ฟริตจอฟ. (2539). **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ**. แปลจาก The Turning Point. โดยพระประชา ปลั่งนัธัมโม และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). **ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
- ธรรมปิฎก,พระ(ประยูรย์ ปยุตโต). (2541). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ธรรมปิฎก(ประยูรย์ ปยุตโต). (2544). "โมทนพจน์". หน้า 2, ใน.อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์ : វិវឌ្ឍនាការ តฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.
- เนื่องน้อย บุญเนตร. (2537). **จริยศาสตร์สถานะแวดล้อม : โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันพุธที่ 4 ธันวาคม 2517.
- พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541.
- มัญญ มุกประดิษฐ์. (2544). **ประทีปแห่งแผ่นดิน**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธารอักษร.
- รังสรรค์ ธารพรพันธุ์. (2542). **สังคมและเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550 : ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- สุปรียา ควระเดชะคุปต์. (2546). <http://research.doae.go.th/data> "สรุปสัมมนาเรื่องการนำเสนอร่างรายงานผลการศึกษาวิจัยโครงการ "นโยบายและแผนกลยุทธ์จากเศรษฐกิจชุมชนสู่สากลโลกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ในการพัฒนาประเทศ" จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพุธที่ 19 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมรามากร์เด็น .

- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2546). **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์. (2544). **ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง : ทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- อภิชัย พันธเสน. (2547). **พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- อภิชัย พันธเสน, สรวิชัย เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดชปัญญา. (2546). **จะประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างไร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Kershaw,Roger. (2001). **Monarchy in South-East Asia : the Faces of Tradition inTransition**. London and New York : Routledge.
- Kaku, Michio. (2542). "มุมมองสองฝั่งโลก". **มติชนรายวัน**. (28 กุมภาพันธ์) หน้า 6.
- Naisbitt,John. (1994). **Global Paradox**. New York : William Morrow.